

27 augustus 1914

Antwerpen, 26 augustus. Het Handelsblad van Antwerpen geeft het verhaal van iemand, die voor zijn patroon een levensgevaarlijke boodschap naar Brussel volbracht op zaterdag 22 dezer. Mechelen vond hij als een dode stad, zonder een enkele Belgische vlag. Tot daar was hij per trein geraakt; per fiets ging het tot Zemst, maar twee wielrijders zag hij het met doorgesneden banden en bedrukte gezichten weerkeren. Hij liet zijn rijwiel dus in een herberg. Toen "keine Waffen" op hem gevonden waren, lieten de uhlanen die aan de brug over de Zenne wacht hielden, hem, na vertoon van zijn pas, door. Twee dames in een auto werden aangehouden, die van Vilvoorde kwamen. De auto werd aangeslagen; zij kregen een paard met karretje in de plaats. Vier met geweren gewapende uhlanen sprongen in de auto en reden naar Mechelen. Voorbij de brug zag hij de burgemeester van Zemst, een bejaard man, die in de regen mee moest waken bij de patrouille. Te Epegem nieuw onderzoek: men nam hem de Belgisch-Franse cocarde, die hij in de zak had, af en smet die weg. Een gekaapte vrachtkar lag wat verder ondersteboven.

Te Vilvoorde haalde hij de tram voor Brussel. Onderweg waren alle telegraafdraden afgesneden. Te Haren deden 10 Duitse auto's in de moto-gazolinefabriek voorraad op. Verder dan de Liedtsplaats geraakte hij niet met de tram, doch hij bereikte eindelijk te voet de Rogierplaats voor het Noordstation. Een dertigtal munitiewagens lagen daar gekampeerd. Aan het Cecil-hotel, hoek Anspachlaan, was alles afgezet met Duitse schildwachten, die iedereen tot in het midden van de straat drongen. Aan de beurs krioelt het van volk. Opeens bij het naderen van een grote auto der brandweer, waar burgemeester Max en acht agenten inzaten, geroep en gejuich zonder einde: "Leve Max! Vive la Belgique !" Duitse uniformen

doeken onheilspellend op. Aan het stadhuis hing een Duitse wimpel tot bijna tegen de grond. De Grote Markt was vol schildwachten en voorraadwagens. Op de tram, die hij nam, betaalden de Duitse officieren niet. Na verrichte boodschap, geladen als een muilezel met kledingstukken, aanvaardde hij de terugtocht. Op de Place Dailly moest hij een uur wachten. Daar stapten de Duitse soldaten voorbij en zongen Die Wacht am Rhein en Deutschland uber Alles. De officieren te paard met hun grote mantel, zagen eruit als ridders uit de middeleeuwen. De tram voerde hem tot Vilvoorde, waar men hem vertelde dat tussen zaterdag en zondag te 2 uur in de nacht in oude woningen de mannen waren opgeklopt en verplicht om loopgraven te maken. Te Zemst naderden vier uhlanen in volle vaart. Men zegde dat er te Mechelen iets gaande was. Nadat zijn valies, voorzichtigheidshalve in een bruin papier gewikkeld, onderzocht was, mocht hij passeren. Zijn fiets bracht hem van Zemst terug tot Mechelen, waar hij een karabinier zag, die een Duitse wielrijder had getroffen.

De uitval uit Antwerpen.

Omtrent de uitval van het Belgische leger uit Antwerpen verneemt de Belgische legatie te 's-Gravenhage nader, dat hij geschiedde, op de 24^e en dat de 25^e drie Duitse divisies uit de omtrek van Mechelen teruggetrokken zijn tot aan Vilvoorde ten oosten van de spoorweg van Brussel naar Antwerpen.

Men meldt ons uit Maastricht op 25 augustus:

In een bericht van gisteren sprak ik over een Belgische soldaat, die afgekeurd zijnde hierheen was gekomen. Hedenmorgen nu had ik een onderhoud met hem en vertelde hij mij zijn wedervaren. Hij behoorde tot het 14e regiment en is onmiddellijk, toen de Duitsers

voor Mouland België binnengedrongen waren, moeten vertrekken naar Romsée, in het land van Herve. Hier hebben zij woensdag vijf augustus de vijand afgewacht en donderdagnacht om 2 uur is het gevecht begonnen. Van twee kanten zijn er veel doden en zeer veel gewonden geweest. Ten slotte zijn de Belgen daar voor de veel grotere overmacht van de Duitsers moeten terugtrekken. Ze zijn vandaag gemarcheerd op Loncin: van hieruit naar Waremme en toen naar Hannut. Daar hebben zij stelling genomen naar de kant van Belgisch Limburg.

Ze moesten daar loopgraven maken, waarin zij een nacht hebben doorgebracht. Om 4 uur 's morgens heeft het 11^e linieregiment toen positie genomen in de loopgraven. Zij zijn van daar weggetrokken naar Hoegaarden bij Tienen, alles te voet.

Te Hoegaarden zijn ze samengekomen met de verdere troepen. Ze zijn op Leuven aangetrokken, waar zij twee dagen bleven. Vandaar ging het naar Aarschot, waar ze weer loopgraven moesten aanleggen en waar hij ook mee de slag geleverd heeft. De Duitsers hadden daar hun artillerie geplaatst tegenover het Belgische veldleger, dat is moeten terugtrekken. Hij beweerde, dat tegen dat Duitse geschut niets bestand was. Het was een ware regen van kogels, die over Aarschot neerkwam. Hij vertelde, dat, terwijl zij op het slagveld bezig waren, hun, zowel onze als de doden der Duitsers te begraven, de Duitse artillerie vooruit schoof en het vuur opende.

Het Belgische leger is toen teruggetrokken op Mechelen en van daar naar een plaatsje in de buurt van Antwerpen. Al die nachten in de loopgraven en in de regen hadden hem een zware koude bezorgd, zodat hij in het hospitaal te Antwerpen werd opgenomen. Na enige dagen door de geneesheer onderzocht, werd hij ongeschikt bevonden voor lange marsen en afgekeurd. Naar Luik teruggaan,

waar hij thuishoorde, was geen denken aan. Daarom raadde men hem aan zo spoedig mogelijk de Nederlandse grens te bereiken. Hij wist niet meer de naam van het grensstation maar het zal wel Essen geweest zijn. Van hieruit werd hij gratis vervoerd naar Roermond en vandaar is hij hierheen gekomen.

De Belgische legatie deelt mee: bij een wet van vier augustus jongstleden is een amnestie verleend aan alle Belgische deserteurs. Deze moeten vóór vier september weer in het Belgische leger aanwezig zijn, zijnde dit de uiterste termijn.

Londen, 23 augustus. Ik heb in een bioscoop vanmiddag tal van tonelen uit de oorlog in België gezien. De meeste betroffen de verdediging van Leuven. Nooit heb ik iets zo hartverscheurend in een schouwburg gezien. De tocht van Scott naar de Zuidpool, waarvan die wondermooie films zijn gemaakt door Poynting, zijn diep ontroerend. Maar dit knijpt de keel dicht, doet u verlangen dat ge nog kind waard en het uit mocht snikken. Die eindeloze rijen van soldaten, in hun lelijke jassen en met hun zware ransels, die de dood ingaan om hun land te beschermen, trekkend langs de beboomde landwegen van Brabant, langs de velden waar het koren op schoven staat, wat is het een machteloos vertoon om mee in de handen te klappen, zoals het publiek deed, wat kwelt die onmacht!

Maar erger nog dan dat zijn die zielige boerenhuisjes, die op het lieflijke veld in laaiende brand staan. En erger dan dat de vluchtelingen. Stoeten van mannen en vrouwen en kinderen, dat bekende type, met de witte boezeroenen onder de jas, de vrouwen met die kleine bruin geblakerde gezichten, met kleine toetjes haar boven op het hoofd. De gelukkigsten hebben wagens, vol met pakken en zakken en stukken huisraad, sommigen hebben er zelfs een paard voor staan. Maar de meesten trekken zelf, moeizaam, of

sjouwen wat ze kunnen op de eigen geduldige rug. Ze lopen met geregelde snelle stap, durven niet stilstaan. De kinderen hangen wat achter, vermoeid, moeten getrokken of gedragen worden.

Eindeloos droevig schouwspel. Op een ogenblik, het is in een bos, wanneer zulk een ellendige troep de hoek komt omgedraaid, ziet men ze aarzelen, stilstaan in verwachting, terugdeinzen. Ze schreeuwen iets in uw richting. Dan, gerustgesteld, hervatten ze de vluchtende gang en sjokken voorbij. Het scherm legt het u uit, ze riepen: "Schiet niet!", menend dat de camera een snelvuurkanon was. Is het niet schrijnend? En wat is het bij de ontzettingen van de vlucht uit Tongeren, waarvan de Engelse bladen het uit de Nieuwe Rotterdamse Courant overgeseinde verhaal leveren? En wat bij de toestanden in Luik en Brussel?

Het spreekt vanzelf, dat de Engelsen diep geschokt zijn door de verhalen over het optreden der Duitsers in het bezette gebied. De oorlog leidt de invaller licht tot hardhandigheden tegenover de landsbevolking, die gemakkelijker te veroordelen dan te vermijden zijn, en de Zuid-Afrikaanse oorlog is daar om te bewijzen, dat de Engelsen in dat opzicht ook maar mensen zijn. Hoe dit zij, de Westminster Gazette herhaalt uitdrukkelijk, dat het lot der wakkere Belgen Engeland te vaster tot het besluit moet brengen om deze oorlog tot zijn bittere eind vol te houden. Dat is, voor wie zich Engelands weerstandsvermogen en de geduchtheid van het wapen zijner heerschappij op zee in de Napoleontische tijd te binnen brengen, een onheilspellende bedreiging. En ik heb in tal van gesprekken de stellige indruk gekregen, dat de stemming van het volk zo is. Men is uitermate pijnlijk door België's lot getroffen, België, dat zich opgeofferd heeft als de moedige Schotse Kate Barlass, en haar arm als slagboom voor de poort door de plotseling indringende vijand heeft laten verbrijzelen.

De Hollandse ambulance te Brussel.

De beide Rotterdamse geneesheren, dr A. H. M. J. van Rooij en dokter C. M. Kleijpool, die sinds enige tijd te Brussel in dienst van het Belgische Rode Kruis werkzaam waren, zijn thans te Rotterdam teruggekeerd, omdat na de bezetting van Brussel door de Duitsers de toevoer van gewonden naar de hoofdstad had opgehouden. Bovendien was het Rode Kruis daar onder het beheer der Duitse autoriteiten gekomen, die te Brussel, evenals te Luik, de werkzaamheden der particuliere Rode Kruisambulancen zoveel mogelijk beperkten. Ook was de kans zeer klein, dat na enige tijd de terugkeer van Brussel naar Holland alsnog kon worden ondernomen. Het was daarenboven een eis van voorzichtigheid de Hollandse ambulance niet uitsluitend voor de verpleging van Duitse gewonden te doen dienen, en dat wel met het oog op de nog altijd weinig vriendelijke stemming der Belgische bevolking tegenover de Hollanders, als gevolg der hardnekkige geruchten, volgens welke Duitse troepen over Holland België zijn ingerukt.

Dr Van Rooy en dr Kleypool hebben de terugreis kunnen volbrengen per automobiel, die door de Nederlandse legatie te Brussel naar Den Haag was gezonden tot het overbrengen van diplomatieke stukken. De tocht was zeer moeilijk en gevaarlijk, ging midden door het door Duitsers bezette gebied over Leuven, Aarschot, Meerhout naar Baarle-Nassau. Meermalen werden zij, onder bedreiging van bajonet en revolver, door de Duitsers belet verder te reizen, doch, dankzij de door generaal von Arnim geveiseerde passen, hebben zij ten slotte behouden de Hollandse grens kunnen bereiken.

Gedurende hun verblijf te Brussel hebben dr Van Rooy en dr Kleypool voortdurend veel te doen gehad en hebben zij de voldoening gesmaakt dat hun tegenwoordigheid en hun arbeid

zowel door de Belgische als ook door de Duitse autoriteiten zeer op prijs werden gesteld. Dit laatste bleek onder andere duidelijk uit het feit dat, toen de Duitse troepen na hun aankomst te Brussel het Westerstation hadden bezet, het personeel der Hollandse ambulance door de commanderende kolonel verzocht werd zich naar dat station te begeven, teneinde daar medische hulp te komen verlenen. In het bijzonder was toen de hulp der Hollandse ambulance nodig voor een Duits cavalerieofficier, wiens toestand zodanig was dat direct vervoer naar de inrichting der ambulance nodig werd geoordeeld.

Voor zover te Brussel voor gewonde of zieke militairen nog geneeskundige hulp nodig is, wordt daarin ruim voorzien door de stedelijke hospitalen en de nog bestaande ambulances en verder door de eigen veldlazaretten der Duitse legerkorpsen.

Wij vernamen van de genoemde doktoren dat onder de armen der Nederlandse kolonie te Brussel een grote nood bestaat. De daar gevestigde Nederlandse vereniging voor weldadigheid, waarvan de heer Andriessen voorzitter is, doet wat ze kan, doch haar middelen zijn beperkt en raken ten einde.

28 augustus 1914

Uit Antwerpen deden vier Belgische divisies gisteren en eergisteren een aanval op de Duitse verbindingslijnen in de richting van Brussel. De tot opsluiting van Antwerpen achtergelaten strijdkrachten versloegen deze Belgische troepen, maakten vele gevangenen en vermeesterden kanonnen.

Berlijn. De Belgische bevolking heeft bijna overal aan de gevechten deelgenomen. Daarom zijn de strengste maatregelen tot onderdrukking van het bendewezen der franc tireurs genomen.

Berlijn, 28 augustus. De burgemeester van Brussel heeft aan de Duitse plaatselijke bevelhebber meegedeeld, dat de Franse regering aan de Belgische had verklaard, dat zij in de onmogelijkheid verkeerde België offensief te steunen, daar zij zelf geheel tot het defensief gedwongen was.

Het Belgische veldleger ten zuidoosten van Mechelen schijnt te zijn uitgevallen, daarbij de Duitse afdelingen, volgens Franse opgave drie divisies, terugslaande op Vilvoorde, wat tot gevolg schijnt gehad te hebben, dat het vierde Duitse korps, richting Maubeuge marcherende, rechtsomkeert heeft moeten maken om de eigen afdelingen te hulp te komen.

Een aanmaning voor de Duitsers, om de tegenover Antwerpen achtergelaten troepen blijvend te versterken, wat zou moeten geschieden met reserveformaties, waarvan er nog vele in het vaderland beschikbaar zijn.

Het ligt voor de hand, dat de staande armée, de legerkorpsen, in eerste linie zullen worden gebruikt en het minder belangrijke werk aan reserveafdelingen zou worden overgelaten.

Te Brussel.

Victor Boin, een inwoner van Brussel, heeft dinsdag met een pas de stad per rijwiel kunnen verlaten en nu aan de Belgische bladen het volgende verteld over de toestand daar:

De stad is in volstrekte zin in staat van beleg. Op alle hoeken der straten staan schildwachten met geladen geweer en gevelde bajonet. Op openbare plaatsen staan wachten, en op kruispunten dubbele. Kazernes, stasiegebouwen, het midden-postbureau, op het Muntplein, de scholen, het huis des Konings op de Grote Markt en

andere gemeentegebouwen, alsmede de hotels, zijn met Duitse soldaten overvol. Alleen in de voorsteden zijn zij ingekwartierd bij de burgers.

De dagbladen mogen niet verschijnen en het is verboden er binnen de stad te brengen. Deze is om kort te gaan, geheel geïsoleerd.

Zekere levensmiddelen zullen nog lang in voldoende hoeveelheid voorhanden zijn ondanks de aanwezigheid der vijandelijke soldaten, maar de boeren blijven thuis en men begint volkomen beroofd te zijn van melk, eieren, boter en groenten. De bakkers moeten het brood bakken zonder gist. Zij stallen het brood ook niet meer uit, want de winkels zijn gesloten. Alleen de klanten krijgen voor een dag brood. In het Volkshuis eisten de Duitsers 80.000 broden op. Een grote hoeveelheid werd opgeëist in de voornaamste bakkerijen. Gelijk men wel denken kan is er geen enkel openbaar gebouw meer open. Er zouden gedurende vijf dagen 600.000 Duitsers door en langs Brussel gepasseerd zijn. Dit getal lijkt ons echter overdreven, vooral met het oog op de schatting van Engelse correspondenten.

In de stad houden de soldaten zich rustig, maar gelijk te verwachten was, plunderen de soldaten in de buitenwijken de villa's en begaan er allerlei ongeregelheden. De wijnkelders waren welhaast geledigd. De Belgische vlag werd verscheurd. Bij een hoenderkweker stal men 600 kiekens, enzovoort.

Aan de kant van Tervuren werden verscheidene wielrijders, die waarschijnlijk niet gehoord hadden dat ze moesten stilhouden, beschoten. Twee van hen werden gedood. Dit geval staat op zichzelf. Personen van beider geslacht, dragers van de armband van

het Rode Kruis, werden officieel gedwongen dienst te doen in de Duitse ambulancedienst.

Men werpt nabij de steenweg voor Mons in het veld verschaningen op, om zo nodig de voorbijgang der ruitery tegen te houden. Een aantal boeren uit de omtrek werden gedwongen dit werk met de soldaten te verrichten.

Iedereen heeft diepe bewondering voor de moed en de waardigheid waarmee de heer burgemeester in alle omstandigheden weet te handelen, voor de kalmte en orde waarmee hij waakt over het goede bestuur der stad.

Bij de eerste ontmoeting tussen generaal von Arnim en de heer Max, stak de eerste de burgemeester de hand toe. Deze wees de eer af met de woorden: Verontschuld mij, generaal. Ik kan u niet als vriend behandelen.

In de loop van maandag werd de heer burgemeester gewaarschuwd dat tegen 8 uur 's avonds de termijn verlopen was voor de betaling der 50 miljoen oorlogsschatting. Hij deed opmerken dat de gemeentekas leeg was en toonde de borderellen welke klaar bewezen dat de fondsen gestort waren in de Antwerpse banken.

In de namiddag kreeg hij een brief, waarin hem betekend werd, dat er zekere maatregelen zouden te nemen zijn indien de stad haar verplichtingen niet nakwam.

De heer Max heeft als antwoord gegeven, dat hij de loop der gebeurtenissen moest afwachten.

29 augustus 1914

Leuven verwoest.

's-Gravenhage, 29 augustus. De Engelse legatie alhier meldt:

Het volgende telegram van de Belgische minister van buitenlandse zaken aan de Belgische gezant in Londen, gedateerd 28 augustus 1914, is heden aan de Britse regering medegedeeld:

Op dinsdagavond trok een Duits legerkorps na een nederlaag geleden te hebben in wanorde terug naar de stad Leuven. Duitsers op wacht aan de ingang van de stad, die de aard van deze inval verkeerd opvatten, vuurden op hun op de vlucht geslagen landslieden, hen voor Belgen houdend. Ondanks alle ontkenningen van de autoriteiten beweerden de Duitsers, om hun vergissing te dekken, dat het de inwoners waren, die op hen gevraagd hadden, terwijl de inwoners meer dan een week geleden ontwapend waren, met inbegrip van de politie.

Zonder onderzoek en zonder naar enig protest te luisteren, kondigde de Duitse bevelhebber aan, dat de stad onmiddellijk zou verwoest worden. De inwoners werd bevolen, hun woningen te verlaten; een deel der mannen werd gevangen genomen, vrouwen en kinderen werden in treinen gezet, waarvan de bestemming onbekend is. Soldaten, voorzien van bommen, staken alle delen van de stad in brand. De prachtige Sint Pieterskerk, de universiteitsgebouwen, de bibliotheek en wetenschappelijke instellingen werden aan de vlammen overgeleverd. Verscheidene notabelen werden doodgeschoten.

Zo is deze stad van 45.000 inwoners, de intellectuele hoofdplaats van de zuidelijke Nederlanden sinds de 15e eeuw, thans niet meer dan een hoop as. Dit vergrijp aan de rechten der mensheid is zonder precedent in de geschiedenis.

Berlijn, 28 augustus. Over de verwoesting van Leuven, waartoe volgens de berichten van Duitse zijde is overgegaan, wegens het schieten door de inwoners op Duitse troepen, meldt de oorlogscorrespondent van de Vossische Zeitung met goedvinden van de regering:

De bevolking van Leuven, die zich tot dusverre vredelievend had gedragen, schoot plotseling en als bij afspraak uit alle vensters en kelders en van de daken op de zich in de straten bevindende Duitse soldaten en doortrekkende troepen. Toen ontspoon zich een vreselijk handgemeen, waaraan de gehele burgerlijke bevolking deelnam. Het gelukte onze soldaten binnen korte tijd de razende bevolking meester te worden. Te betreuren is dat bij deze overval veel Duits bloed is gevloeid. De eis van zelfbehoud gebod dat de zware schuld, die de stad Leuven op zich had geladen, onmiddellijk en zonder pardon werd gewroken. En zo kan men zeggen, dat heden de oude en aan kunstschaten zo rijke stad niet meer bestaat.

Het lijdt geen twijfel dat de overval in Leuven door de overheid op touw was gezet, om de uitval uit Antwerpen te steunen, want deze geschiedde precies terzelfder tijd.

Het is te hopen dat de Belgen thans de lust tot voortzetting van de franc-tireurs-oorlog zullen hebben verloren.

Berlijn, 28 augustus. De Lokal-Anzeiger schrijft: Het is begrijpelijk dat het garnizoen van Antwerpen een uitval tegen de troepen, die de vesting insluiten, hebben ondernomen, maar onbegrijpelijk dat de burgerlijke bevolking van België nog steeds aanvallen doet op Duitse soldaten.

Wanneer dientengevolge de oude mooie stad Leuven is verwoest, is dat niet de schuld van het Duitse leger, gelijk vijanden van Duitsland zullen beweren, maar van de bevolking zelf.

Leuven verwoest.

Onder de telegrammen vindt men het bericht, dat Leuven door de Duitsers is verwoest, als strafmaatregel voor een overval van de kant der inwoners. Het is bijna niet te geloven; en men zal met een gevoel van beklemming deze tijding vernemen.

Leuven is de voormalige rijke hoofdstad van het hertogdom Brabant, thans een gewone provinciestad. Gelegen aan de Dijle, waar keizer Arnold in 892 de Noormannen een geduchte nederlaag toebracht, telde de stad in de 14e eeuw niet minder dan 4000 weefgetouwen voor het vervaardigen van laken, en een bevolking, beweert men, van 80.000 zielen, nu slechts 42.000. Inwendige onlusten tussen edelen en ambachtslieden, woeste partijschap en burgerkrijg deden haar nijverheid ten onder gegaan. Hertog Jan IV, een bevorderaar van letteren en wetenschap, trachtte de stad voor dit verlies schadeloos te stellen, en begiftigde haar in 1426 met een hogeschool, een eeuw later een der meest bezochte van gans Europa. Een groot getal beroemde mannen: Erasmus, Justus Lipsius, Paus Adriaan VI van Utrecht werden er gevormd.

Vervallen van haar vroegere grootheid, bezit ze nog belangrijke fabrieken en brouwerijen, alsook een goed bezochte Katholieke Vrije Universiteit, gesticht in 1834. Het stadhuis is een juweel en een der schoonste monumenten van België. Dit meesterstuk van de Leuvense bouwmeester Matheus Layens, begonnen in 1448 en voltooid in 1463, oefent door zijn bevallige evenredigheden en zijn rijkdom van versiering een blijvende bekoering uit. De Sint

Pieterskerk van de Diestenaar Sulpicius van Vorst, met haar groots portaal en statige middenbeuk, bezit een schat van schilderijen en beeldhouwwerken.

Het Handelsblad van Antwerpen schrijft: Het schijnt dat de vlucht der bevolking van Mechelen, waar er slechts een paar huizen beschadigd zijn, vooral veroorzaakt werd door de verhalen van vluchtelingen uit Leuven.

Deze lieden vertelden dat, ten gevolge van een misverstand en van de duisternis, terugkerende Duitse troepen door de Duitse bezetting van Leuven, die hen voor Belgen aanzag, beschoten werden. Wanneer zij hun dwaling inzagen beschuldigden zij de vreedzame bevolking van Leuven, dat zij op Duitse soldaten geschoten hadden en een verschrikkelijke beteugeling volgde.

Het was dinsdagavond te 7 uur, dat de Duitse bezetting werd gealarmeerd en te wapen liep, evenals twee regimenten voetvolk, die doodop waren toegekomen en die meenden onmiddellijk te gaan rusten.

De Leuvense bevolking wist niet wat er gebeurd was en zich naar de orders van de burgemeester gedragend bleef zij binnen in de huizen, wanneer ze rond 8 uur een levendig geweer- en mitrailleurvuur, komende vanuit het centrum der stad, hoorde.

Er zijn verscheidene gebouwen verbrand, onder andere in de Stationsstraat, waar woensdagmorgen enkel een rokende puinhoop van overbleef.

Om deze gruweldaden te rechtvaardigen voerden de Duitsers aan dat in burger verklede Franse soldaten, geholpen door Leuvense

burgers, van op de daken met mitrailleurs op de Duitse troepen hadden geschoten.

Ondanks het ongerijmde van dit vertelsel, houden de Duitsers staande dat het de enige reden is der betoegeling.

Men verzekert dat onder de verwoeste gebouwen zich de hallen der hogeschool bevinden, met de onschatbare rijke bibliotheek, die enig is in Europa.

Dat het stadhuis ook zou afgebrand zijn, zoals het gerucht heeft gelopen, schijnt niet bevestigd.

(Dit bericht van het Handelsblad van Antwerpen loopt tot dinsdagavond, de verwoesting, waarvan de oorlogscorrespondent van de Vossische Zeitung en de Engelse legatie in 's-Gravenhage gewag maken, is eerst later geschied. Redactie)

"Over de verwoesting van Leuven, waartoe volgens de berichten van Duitse zijde is overgegaan ... meldt de Vossische Zeitung", aldus de aanvang van het eerste telegram dat ons hedennacht bereikte, alsof het nadere bijzonderheden bevatte over een reeds bekend feit. Het Duitse telegraafagentschap had ons het feit zelf niet medegedeeld. Om begrijpelijke redenen; deze gebeurtenis is ontzettend.

Er is tweërlei lezing. Volgens de mededeling, hedennacht door de Engelse legatie te 's-Gravenhage verstrekt, heeft hier een vreselijk misverstand plaats gehad. Duitse troepen zouden op elkaar hebben geschoten, en in de verwarring onder de indruk geraakt zijn, dat zij door de bevolking van Leuven aangevallen werden.

De Duitse lezing staat hier recht tegenover. Volgens haar zouden de Leuvense ingezetenen een georganiseerde overval op de Duitse troepen hebben gewaagd.

Wat er werkelijk is gebeurd zullen we wellicht nooit te weten komen. Wat doet het tot het gebeurde af? Het feit van de verwoesting van Leuven blijft bestaan, en dit feit is, wat ook de aanleiding ertoe moge geweest zijn, zo verschrikkelijk, dat de ganse wereld er met de grootste verslagenheid van moet hebben kennis genomen.

De verwoesting is, naar de Duitse lezing van het gebeurde, bedoeld als een straf tegenover de bevolking van de oude, vermaarde stad. Het is een straf, die ver en ver over de bevolking van Leuven, ver over het geteisterde België heen gaat. Het is een kastijding, die al wat er op aarde aan westerse beschaving bestaat heeft getroffen. Wereldberoemde monumenten van geschiedenis, wetenschap en kunst van eeuwen en eeuwen her zijn in enkele uren vernietigd. Daarmee is niet slechts het vijandelijke land, neen, daarmee moet eenieder, die in het oude en nieuwe werelddeel meeleeft met de cultuur, verpletterd zijn. Het Duitse volk staat in de werken der vrede zeer hoog. Schier op alle gebied van wetenschap en beschaving staan Duitse coryfeeën vooraan. Zij ook, en zij niet in de laatste plaats, moeten de straf, die op de Leuvense bevolking is toegepast, voelen als ware die straf hun zelf aangedaan. Zij evenzeer als alle anderen, neutralen en uitvoerenden van beide partijen, moeten ontsteld zijn, en de wonde, die hun is toegebracht, zal ten eeuwigen dage blijven schrijnen.

Wij treden niet in een beoordeling van het gebeurde, uit krijgsmansoogpunt beschouwd. Wij beoordelen niet of er recht was of niet, noch ook of het een juiste tactiek is, de bevolking van een

vijandelijke staat door zulke straffen, als er nu een voltrokken is, tot wanhoop te drijven.

Maar België heeft nog een aantal steden, die als monumenten van geschiedenis, kunst en beschaving gelden. Men weent bij de gedachte wat, door een misverstand, door een vergrijp van een aantal burgers misschien, ook hun lot zou kunnen worden. En men vraagt zich af, of er dan geen middel zou zijn, om zelfs in gevallen, waarin het dan misschien naar streng oorlogsrecht geoorloofd mocht zijn, met één slag te vernietigen hetgeen de roem uitmaakt van lange eeuwen, niettemin in het belang van de ganse mensheid genade te laten gelden over recht.

Baarle-Nassau, 29 augustus. Hier zijn twee vluchtelingen uit Leuven aangekomen, een ingenieur en een professor in de wiskunde. Die Belgen hebben mij de volgende feiten medegedeeld:

Vanaf de 19^e tegen vier uur waren de Duitsers, een 300.000 man ongeveer, dagenlang vanuit Luik met twee muziekkorpsen, die krijgsliederen speelden, de stad doorgetrokken op weg naar Frankrijk. Te Leuven was een bezetting van ongeveer vijfhonderd man achtergelaten. De soldaten hadden zich kalm gedragen gedurende die tijd en eisten slechts levensmiddelen op. De bevolking ontving hen uitstekend, nadat zij alle vuurwapens had ingeleverd, welke naar Antwerpen waren gestuurd.

De 25^e dezer, dinsdag jongstleden, 's avonds, kwamen de uit Mechelen teruggedreven Duitsers weer op Leuven terug. De beide heren verzekerden mij, dat het onmogelijk is geweest dat burgers op deze terugkerende Duitsers geschoten hebben. Het was de achtergebleven bezetting zelf, die in het schemerdonker de terugtrekkenden voor de vijand hield en dus op landgenoten

schoot. Met angst hoorde de bevolking de eerste schoten vallen. Bij de professor in de wiskunde kwam nu de ingenieur met zijn vrouw en drie kinderen in huis, benevens andere vluchtelingen ten getale van 20. Men begaf zich telkens naar de zolder, om te zien wat er gebeuren ging en vreesde het ergste.

Inderdaad zag men weldra overal de stad in brand steken. Het eerst zagen zij het branden in de Minckelersstraat. Geen waarschuwing was de bevolking vooraf gegeven. Met angst bemerkten de mensen vanuit hun dakvenster op de zolder, hoe het vuur steeds meer het huis naderde. Om 4 uur 's morgens, terwijl overal het vuur woedde, zagen zij de kerk van Sint Pieter in brand staan.

De morgen van de 26e was het huis van de professor nog gespaard gebleven, en terwijl het 20-tal in de grootste angst zijn lot afwachtte, kwamen om 10 uur de Duitsers binnen en eisten een 4 à 5 emmers water voor zich en de paarden. De hoogleraar moest van elke emmer eerst een glas drinken. De Duitsers vreesden voor vergiftiging. Hierna gelastte men het 20-tal mee naar het station te gaan. Daar, zegden de soldaten, zult ge in veiligheid zijn. Heel vroeg in de morgen, om 5 uur reeds, had de hoogleraar getracht zijn huis te verlaten en naar Brussel te lopen. Men had hem echter met de dood bedreigd, wanneer hij niet in huis terugging.

Op het station aangekomen, werden plotseling de mannen van de vrouwen en kinderen gescheiden. Geen enkel woord van afscheid werd hun toegestaan. Uit heel Leuven waren thans niet meer dan 74 mannen op het station samengedreven. Wat er van de andere mannen geworden is, wisten zij niet, en evenmin, waar hun vrouwen en kinderen heen gebracht waren.

Om 11 uur brandde Leuven aan alle vier windstreken. Op dit ogenblik werd de 74 mannen bevolen te lopen naar Herent, liggende op de weg naar Brussel en op 4 km afstand van Leuven. Men werd gedwongen bij troepjes van vier tot zes te marcheren, tussen een peloton soldaten in, en deze gedroegen zich het menselijkst. Op het gedrag van de officieren viel aan te merken, maar het meest op dat van de onderofficieren.

Ook het dorpje Herent vonden zij in brand. Men dwaalde daarna van de weg af in zuidwestelijke richting tot Tildonk. Daar werd plotseling halt gemaakt. De oudste van de mannen, een ziekelijke grijsaard van ten minste 60 jaar, werd de handen op de rug gebonden en in knielende houding voor de anderen geplaatst. Men bond alle andere mannen eveneens de handen op de rug en beval ze als de oude man op een lange rij te knielen. Voor hen en achter hen vatten soldaten post.

Men moest daarna bij zonnig weer verder marcheren tot Kampenhout, kwam daar om acht uur aan en werd in de kerk opgesloten, met de gijzelaars uit Kampenhout. Zij kregen een stuk spek, wat brood en een glas water. Tot op dat ogenblik waren de gevangenen betrekkelijk goed behandeld, niet geslagen of gestompt. Men sliep die nacht in de kerk op stoelen.

Een nieuwe kwelling werd de ongelukkigen bij het aanbreken van de donderdagochtend, 27 augustus, aangedaan. Na de nacht in de kerk werden zij om half vijf opgeschrikt met de mededeling, dat zij die wilden biechten dat konden doen. Echter, om 5 uur werd aangekondigd, dat de mannen van Leuven vrij waren. Thans werden ook de touwen van de handen afgenomen. Men gaf hun een paspoort om naar de brandende stad terug te gaan.

In Tildonk werd hun door de soldaten beduid, dat zij niet naar Leuven mochten, maar naar Antwerpen moesten. In de vroege morgen gingen nu in dat dorp de deuren open en voegden zich circa 200 dorpsbewoners bij hen. Men trok thans verder noordwestwaarts in een voortdurende regen en het ging langzaam, daar er veel kinderen bij waren, ook die nog niet konden lopen en door de mannen op de arm werden gedragen. Een vrouw moest onderweg in een huis bevallen. Het was thans een ware helletocht geworden. Aan beide kanten van de weg stonden soldaten, die de ongelukkigen ruw bejegenden en hen tot verzet tartten. Maar de angst deed hen zwijgen. Plotseling werden allen gedwongen in de regen stil te staan. Dat duurde zo een half uur lang.

Te Boortmeerbeek werden ten slotte allen vrijgelaten. Men bond zakdoeken aan takken. Twee mannen gingen daarmee vooruit om te beletten, dat men hen voor vijanden aanzag. Telkens riep men: Wij zijn Belgen, wij zijn Belgen.

Zo liep men door, tot Mechelen toe, dat geheel door de Duitsers verlaten was. Die dag kwamen de soldaten, een uur nadat de beide mannen de trein naar het noorden hadden genomen, in Mechelen terug.

De verwoesting van Leuven.

De oorlog woedt in het onschuldige België en nu is Leuven, de stad die bijkans vijf eeuwen een centrum van geestelijk leven was, verwoest. Onze lezers zullen uit de berichten in het ochtendblad gezien hebben, dat Leuven vernietigd is bij wijze van tuchtiging door de Duitse troepen, omdat er door de inwoners der stad op een Duits legerkorps, dat op Leuven terugtrok, geschoten zou zijn. In het telegram, dat het Engelse gezantschap in Den Haag ons vandaag

zond, wordt echter nadrukkelijk verzekerd, dat deze opvatting onjuist is. Niet bewoners van Leuven, maar Duitse soldaten, op wacht aan de ingang der stad, die hun bij avond op Leuven terugtrekkende landslieden voor Belgen hielden, zouden geschoten hebben.

Leuven is verwoest. In ons ochtendblad is reeds iets medegedeeld omtrent de schatten aan architectuur en schilderkunst, die de stad bevatte. Enkele bijzonderheden volgen thans nog. Vooreerst was er het prachtige raadhuis, waarvan men in elk handboek over Nederlandse kunst een afbeelding vindt. In zijn laat-gotische stijl deed het denken aan de raadhuizen van Brugge, Brussel, Oudenaarde en ook Gent, maar het was sierlijker in de onderdelen, harmonischer in het geheel. Het was met zijn zes kleine en slanke torens vooral een buitengewoon elegant bouwwerk, welks gevels rijk met beeldhouwwerk versierd waren.

In nissen prijkten tal van beelden die vorsten, veldheren, raadsliden en kunstenaars en geleerden voorstellen. Het raadhuis bevatte schilderijen van Van Orley, van Veen, de Crayer, Miereveldt, en anderen. Zoals reeds medegedeeld, was het gebouwd door van Layens, van 1447 tot 1463.

Van de Leuvense kerken was wel de gotische Sint Pieterskerk de schoonste. Men vond er heerlijk oud beeldhouwwerk, schilderijen, smeedwerk van Josse Matthys (1525), houtsnijwerk enzovoort. In het koor hing onder andere de schilderij van Dirk Bouts, het martelaarschap van de heilige Erasmus, "de patroon tegen de buikpijn", wie twee beulen de ingewanden uit het lijf trekken. Ook het voornaamste werk van Bouts, een in 1467 geschilderd avondmaal, hing in deze kerk. Een kruisafneming, die er prijkte, wordt aan Rogier van der Weyden toegeschreven.

De hogeschool te Leuven, die in 1426 is opgericht, moet ook geheel in puin liggen. De bibliotheek telde meer dan 90.000 boekwerken en 400 kostelijke handschriften ... is ook dit alles weg? Het is niet anders te denken en wel is deze verwoesting van Leuven een van de vreselijkste dingen, tot dusver in deze oorlog voorgekomen. Tot dusver.

Men denke niet, dat wij, met het aanstippen van Leuven's voornaamste bouwwerken, alles opgesomd hebben, wat de oude stad tot een bedevaartplaats voor talloze kunstminnaars maakte. Er was nog heel wat schone architectuur aan oude huizen. Maar niet alleen om wat er aan oude schoonheid in de eeuwenoude veste is verloren gegaan, is de verwoesting van Leuven verschrikkelijk. Men denke aan het lot van de 43.000 inwoners der stad, van wie de huizen in puin geschoten liggen of in brand staan, van wie de bezittingen vernietigd zijn. Omdat de oorlog woedt. Over een onschuldig land. Arme mensen.

30 augustus 1914

De verwoesting van Leuven.

Maastricht, 29 augustus. Zoveen kom ik terug van een gevaarlijke tocht naar Leuven. Hier volgt een getrouw relaas van de toestand, zoals ik die te Leuven vond en bijwoonde:

Mijn reis ging over Sint-Truiden en Tienen en had Doornik tot einddoel. Door het herhaald oponthoud, dat het zeer nauwkeurig onderzoek van mijn passen en legitimatiebewijzen vorderde, vlotte mijn reis zeer langzaam. Even voorbij Tienen waarschuwde mij een Duits officier niet verder te gaan, daar de toestand te Leuven hoofdzakelijk voor burgers uiterst kritiek was en de stad door artillerie zou worden gebombardeerd. Hij ontraadde mij ernstig

verder te gaan, daar ik groot gevaar zou lopen, zonder vorm van proces te worden doodgeschoten door een Duitse wachtpost, die mij voor een inwoner zou aanzien, nog voor ik gelegenheid zou gehad hebben mijn passen te tonen, en zeker hetzelfde lot zou ondergaan door de nog aanwezige zich verborgen houdende burgers, indien hij mij een soldaat ter beveiliging van mijn persoon meegaf, daar ik in dit geval voor een Duitser zou worden gehouden. Nadere bijzonderheden kon hij mij niet geven, daar hij voorgaf het ware zelf niet te weten.

Niettemin vervolgde ik mijn weg en stiet reeds na korte tijd op duizenden vluchtelingen. Zonder kleding mee te nemen, ten dele zonder schoenen, hadden zij de stad overhaast verlaten. Zieken en ouderen van dagen strompelden voort, luid weeklagend en jammerend. Kloosterzusters, geëscorteerd door militairen, kinderen die naar hun ouders zochten. Zij allen vluchtten in de richting van Tienen.

Tot dichtbij de stad Leuven genaderd, bleek mij dat aan een rechtstreeks doordringen niet te denken viel. Brandende huizen werden afgebroken, telegraaf- en tramraden lagen gebroken over de straat. Lijken van paarden versperden de weg. Langs een omweg wist ik het station te bereiken, waar ik gelegenheid had de commandant kort te spreken en hem mijn passen te laten viseren. Intussen was het circa 6 uur in de namiddag geworden.

Met het oog de tijd voor mijn voorgenomen verdere reis naar Brussel, besloot ik in verband met de invallende duisternis zo goed en zo kwaad het ging een onderkomen te zoeken. Ik vernam echter, dat voor zover de huizen nog niet in brand gestoken of geschoten waren, dit spoedig zou geschieden.

Van zeer verschillende zijden werd mij inmiddels medegedeeld hetgeen was voorgevallen. De onderscheiden tegenstrijdigheden weggelaten, meen ik het volgende als de ware toedracht van zaken te kunnen mededelen.

Dinsdagavond circa 11 uur, terwijl de stad door betrekkelijk weinig troepen landweer en linie was bezet, en lange colonnes proviand en een munitietrein door de stad trokken, werd plotseling uit een huis tegenover het station, waar het kwartier van de stadscommandant en de staf gevestigd was en dus veel militairen aanwezig waren, geschoten. Spoedig daarop weerklonken andere schoten uit de nabij zijnde huizen, welk schieten zich in een ogenblik van huis tot huis en van straat tot straat voortplantte. De Duitse soldaten vielen in niet te tellen menigte. Velen werden gewond. De paarden voor de treinwagens werden gedood of sloegen op hol. Een algemene verwarring volgde. Duidelijk zag ik de schoten van een machinegeweer door de spiegelruiten van het station. Bij onderzoek bleek dat een machinegeweer op de derde verdieping van het tegenover het station gelegen hotel was opgesteld. Juist was een militaire trein uit Luik, met bestemming naar Brussel aangekomen en ontladen. Een sectie artillerie werd uit de omtrek van Brussel gerekwireerd. Het was onmogelijk te weten, wie de schuldigen waren en precies te weten uit welke huizen de schoten kwamen. Daarom drongen de soldaten de huizen binnen en ontspon zich hier en daar een verwoed straatgevecht. Iedere bewoner die gewapend gevonden werd of verdacht werd te hebben geschoten werd onmiddellijk neergelegd. Dat hierbij ook veel onschuldig bloed werd vergoten, spreekt vanzelf, doch de tijd ontbrak om alles nauwkeurig en nauwgezet te onderzoeken. De bewoners, wier onschuld bleek, ouderen, zieken en kinderen, ten dele ook de vrouwen moesten hun woningen verlaten. Inmiddels wierp de artillerie voortdurend granaatkartetsen in de stad, die

spoedig op verschillende plaatsen brand veroorzaakten. Andere huizen werden met benzine gedrenkt en aangestoken.

In dit stadium was ik bij het station aangekomen en ik was getuige van het wegbrengen van een tweehonderdtal Engelse en Schotse soldaten en hooglanders in hun eigenaardige dracht.

Een langer verblijf bij het station achtten de officieren, met het oog op het gevaar en daar zij de verantwoordelijkheid niet durfden op zich te nemen, voor mij onraadzaam. Een nieuwe beschieting uit andere, nog intact gebleven huizen, werd verwacht.

Daar naderden onder sterk escorte twee groepen gijzelaars, mannelijke en vrouwelijke, ieder ter sterkte van 500 mensen. Zij werden bij het station opgesteld. Bij ieder schot dat op Duitse militairen werd afgevuurd, zouden er 10 worden gefusilleerd. Hier hielp geen klagen of wenen. De goeden moesten het met de kwaden ontgelden en werkelijk werd nog menig soldaat uit een hinderlaag neergelegd.

De nacht viel in en akelig verlichtte de brandende gloed de omtrek.

Versterkte posten werden uitgezet. Talloos waren de patrouilles die de stad doorkruisten. Terwijl ik met een officier stond te praten, knalden de schoten in onze nabijheid. Een gearresteerde inwoner werd in mijn nabijheid gefusilleerd.

Van slapen was geen sprake.

Losgerukte paarden, loeiende koeien, verschrikt door het knetterend neervallen van balken en het donderend geraas van instortende gevels en huizen, daartussen het vallen van schoten.

Het bijwonen van zoveel ellende en kommer maakte ieder rustnemen onmogelijk.

Koud en stil was de nacht, die ik in betrekkelijke veiligheid doorbracht.

Tegen het aanbreken van de dag trokken de soldaten erop uit om machtig te worden, wat nog niet door brand was verwoest.

De telegrafische gemeenschap en de postverbinding van Luik uit naar Holland is verbroken. Ik moest mij dus haasten, naar Holland terug te keren, om u tijdig te seinen en gaf dus mijn plan, om over Brussel naar Frankrijk te gaan, voorlopig op. Terugkerend over de buitenboulevards zag ik gisterochtend nog veel lijken liggen van inwoners. Ik telde er een twintigtal. Ik zag veel geestelijken naast elkaar met het gezicht naar de grond, een eind verder een grijsaard, waarnaast een stokoude vrouw. Zouden zij zich, van niets kwaads bewust, en zich beschut door de ouderdom wanend, op straat hebben gewaagd ?

Wat verder weer het lijk van een priester. De soutane bemodderd en bevuild door bloed. Afschuwelijk was de aanblik van die onbegraven doden. Het hart krimpt bij het aanschouwen van een tafereel, waar de slechtste menselijke hartstochten hoogtij vierden. Op mijn terugkeer buiten Leuven naar Tienen een aaneenschakeling van uitgebrande huizen en boerenwoningen. Ook hier was veel verwoest en vernield.

Herhaald bandenpech aan mijn auto, was oorzaak, dat ik moest overnachten bij boerenlieden, ongeveer 20 km voor Luik, waarvan ik heden om 3 uur terugkeerde.

De oorzaak van de vreselijke gebeurtenissen die te Leuven plaats hadden, wordt door de Duitse militairen, waarvan ik vele officieren sprak, toegeschreven aan de houding der geestelijkheid, die de bevolking volgens hun zeggen had diets gemaakt, dat de Duitsers de nederlaag zouden hebben geleden en in volle aftocht waren. Vast staat dat de dag voor mijn aankomst in de omgeving van Brussel een gevecht heeft plaats gehad. Een officier die daaraan deelnam, trof ik in het brandende Leuven.

Hij beweerde met de grootste stelligheid, dat een vijandelijke aanval zegevierend was afgeslagen en door een overmacht verpletterd, hoewel drie divisies tegenover hen stonden, bestaande uit Engelse troepen. Vermoedelijk waren de boven vermelde en binnengebrachte Engelse krijgsgevangenen uit dit gevecht afkomstig. Dit zou dan geenszins duiden op een nederlaag der Duitse troepen. Als curiositeit moet ik nog vermelden dat ik te Leuven vernam, dat het Duitse leger tot op 80 km van Parijs was doorgedrongen. Er heerste dientengevolge grote geestdrift en hoera's werden uitgebracht. Ook zou Frankrijk vredesonderhandelingen hebben aangeboden. Voortdurend werd mij gevraagd of Engeland aan Nederland de oorlog had verklaard. Natuurlijk weerlegde ik dergelijke geruchten en verzekerde dat Nederland de wil en de kracht had volmaakt neutraal te blijven.

Arnhem, 29 augustus. Zoeven ontmoette ik een Nederlander, S. D. genaamd, die tijdens de verwoesting van Leuven nog in de stad was en slechts door een gelukkige omstandigheid aan een verschrikkelijke dood is ontsnapt. Hij vertelde het volgende:

In het midden van deze maand ongeveer, de juiste data kan ik me niet meer herinneren, daar ik in de ellende der laatste weken alle begrip van tijd heb verloren, verlieten de Belgische troepen Leuven

en omtrek. Wel werd er herhaaldelijk in de omtrek gevochten; we konden voortdurend het kanongebulder en soms ook het geweervuur horen.

In het begin der vorige week, ik meen woensdag, bevond ik mij met enige inwoners van Leuven bij het station, om eens te kijken of we ook iets gewaar konden worden, want reeds dagen lang waren we zonder enig nieuws. Omstreeks 3 uur in de middag kwamen een zevental Belgische kanonnen de stad binnen. Zonder iets te zeggen reden de Belgen door in de richting van Brussel. We kregen de indruk dat ze vluchtten. In angstige spanning wachtten we nog enige tijd, om te zien of er nog iets zou gebeuren.

Een half uur later zagen we in de verte opnieuw soldaten naderen, het waren er slechts weinig. Toen ze dicht genoeg bij waren om te zien dat het Duitsers waren, wilden we vluchten. Ze riepen ons toe om te blijven staan, waaraan ik en een drietal anderen gevolg gaven. Naderbij gekomen bleek het slechts een patrouille van 10 à 12 man te zijn, die met weergaloze brutaliteit zich in de stad hadden gewaagd. Ze vroegen ons of er ook een rivier in de buurt was, waarop ik hen in het Duits antwoordde dat dit niet het geval was, maar dat er wel een vaart was. Op een vraag of er ook soldaten in de buurt waren, zei ik dit niet te weten, doch ik geloofde van niet. We konden toen gaan. Ik zag nog dat twee man op post werden gezet bij het station, twee man reden door, terwijl de overigen de deur van het gesloten station inbeukten en binnengingen.

Ik spoedde mij ijlings huiswaarts. Nog geen uur later was de stad door Duitse troepen overstroomd. De burgemeester werd gevangen genomen; we hebben hem niet weergezien. Duitse soldaten vertelden mij, dat hij was doodgeschoten. De bevolking hield zich rustig, ook toen de Duitsers werden ingekwartierd. Alle

wapens waren reeds een week tevoren door de Belgische autoriteiten ingeleverd. De bevolking was echter zo beangst, dat ze de soldaten op het eerste verzoek alles afstond, ook al betaalden ze niet of gaven ze geen bon. De soldaten gedroegen zich over het algemeen ordelijk, hoewel ze zich meermalen aan drankmisbruik te buiten gingen en dan de inwoners overlast aandeden. Zo kwamen op zekere dag twee dronken soldaten in onze zaak, voor wie ik de harmonica moest repareren; toen ik zulks gedaan had, bleven ze bij ons in de kelder, waar de een speelde en de andere danste. Dit spelletje duurde enige uren, waarop ze af trokken.

Mijn patroon, die een rijwielzaak dreef, werd genoodzaakt rijwielen en onderdelen te leveren tot een bedrag van ruim 5000 mark, waarvoor hij bons kreeg. Of deze zullen worden betaald, zal nog de vraag zijn, daar de eerste de beste onderofficier, ja soms zelfs soldaten, maar met potlood geschreven bons gaven. Op zekere dag had een Belgische patrouille zich blijkbaar te ver gewaagd. Ze vluchtte in een café, gevolgd door Duitse soldaten. Toen wierpen de Belgische soldaten hun geweren weg en gaven zich over. De Duitsers wisten echter van geen genade. Laatstleden dinsdag hoorden we weer de ganse dag hevig geweer- en kanonvuur, niet ver van de stad. Tegen de avond besloot ik buiten de stad eens te gaan kijken. Ik waagde me een uur buiten de stad. Van een heuvel af kon ik toen opmerken dat in de richting Mechelen hevig gevochten werd. Daar het vuren steeds naderbij klonk, keerde ik zo spoedig mogelijk naar de stad terug, daar ik beangst was dat misschien de troepen mij al vluchtende zouden overvallen.

In de stad heerste een buitengewone opwinding, daar er echter niets gebeurde, keerde allengs de kalmte terug en spoedig was er niemand meer op straat.

Enige uren later, we waren juist aan de maaltijd, werden we onverwacht opgeschrikt door geweerschoten, vermoedelijk in de stad. Ogenblikkelijk heerste er buiten een grote drukte. De Duitsers liepen te hoop, zonder dat ze blijkbaar zelf wisten wat er gebeurde. Van de burgers waagde zich niemand op straat. Het geweervuur kwam steeds nader, totdat we duidelijk in onze straat schoten hoorden vallen. Kanonnen reden door de straten, enige werden vlak bij ons huis opgesteld. Commando's weerklonken en spoedig dreunde de straat van het hevige kanonvuur. Boven het gebulder van de kanonnen klonken nu en dan menselijke kreten. Toen ik het waagde door een der ramen te kijken wat er in de straat voorviel, zag ik reeds verschillende huizen in brand staat. Soldaten sloegen de winkelruiten stuk en stalen alles wat van hun gading was. Ik zag hen juist bij een comestibleshandelaar de ruiten inslaan en zich aan de in de uitstalkast staande wijnen te goed doen, terwijl een ogenblik later een soldaat met een arm vol kistjes sigaren bij een overbuurman uitkwam. Mensen, die uit de brandende huizen naar buiten wilden vluchten, werden op straat doodgeschoten door de met het geweer in de arm lopende soldaten.

Toen het kanongebulder bleef aanhouden, besloten wij, mijn patroon, ook een Nederlander, zijn vrouw, een zoontje en ik een schuilplaats te zoeken in de kelder. Ik en het zoontje van de patroon kroop er onder de opgestapelde banden en dekten ons daarmee toe, mijn patroon kroop in een kist en zijn vrouw onder een gootsteen, waar ze echter genoodzaakt was tot aan haar middel in het water te staan. Zo brachten we in doodsangst de nacht door. Het schieten in de straten duurde steeds voort. In de loop van de nacht waagde ik het nog even naar boven te gaan, om wat water te halen. Door een venster zag ik toen dat een groot gedeelte van onze straat reeds in puin lag.

Onze buurman, een advocaat, was met een vijftiental andere personen op het dak gevlucht, terwijl zijn huis reeds van alle zijden in brand stond. Handenwringend kropen de ongelukkigen, waaronder vrouwen en kinderen bijeen. Nadat we nog een tijdje in onze schuilplaats waren gebleven, merkten we dat ook ons huis boven ons in brand stond. We stonden toen voor het feit om ons levend te laten verbranden of op straat te vluchten, waar we bijna zeker werden doodgeschoten. We kozen het laatste. Hoewel we dit besluit genomen had, durfden we geen van allen het eerst te gaan. Eindelijk besloot ik het te wagen; ontkomen was toch niet meer mogelijk.

Nauwelijks was ik op straat of een drietal soldaten liepen op mij toe, hun revolvers op mij richtend, riepen ze “Waar moet dat heen?”

Hoe ik er toe kwam, weet ik zelf niet, doch in het Duits riep ik hun toe: “Hou op, ik ben Duitser.” Dadelijk veranderde hun houding en toen ik hun vertelde dat ook mijn patroon een Duitser was (ook die spreekt goed Duits) boden ze mij aan ons naar het station te brengen, waar spoedig een trein zou vertrekken.

De tocht door de stad was het verschrikkelijkste wat men zich voor kan stellen. Het was als een wandeling door de hel. De hele stad stond in brand, terwijl vele huizen en grote gebouwen reeds in puin lagen. Overal in de stad lagen lijken, terwijl we uit enkele huizen nog kreten hoorden. Burgers zagen we nergens op straat, alleen soldaten. Met behulp van onze leiders, die steeds in de overtuiging bleven, dat we Duitsers waren, kwamen we omstreeks half zes aan het station. Voortdurend spraken zij over de burgers, die geschoten laten, waarin we hen maar gelijk gaven, hoewel we voor ons de overtuiging hebben, dat het onwaar is. Veeleer meen ik dat er van de buiten Leuven vechtende troepen enkele soldaten vluchtende in

de stad op de schildwachten zijn gestuit, die op hen, ze voor Belgen aanzieude, hebben geschoten. Zo is misschien een misverstand ontstaan. Overal in de stad waren de parken omgewoeld. Blijkbaar waren daar inderhaast de doodgeschoten burgers begraven. Althans hier en daar staken menselijke lichaamsdelen boven de grond uit.

Aan het station moesten we een uur wachten, voordat de trein vertrok. We hadden toen gelegenheid de verwoesting van onze mooie stad met haar prachtige gebouwen gade te slaan. Onbeschrijflijk is het schouwspel van die vuurzee, die alles verterende vuurgloed. Soldaten met brandbare stoffen en met bommen liepen rond om waar de boel nog niet goed brandde, opnieuw de brand erin te steken. Buiten ons waren er geen andere inwoners aan het station. Alleen gewonde Duitsers werden in de trein gebracht. Na enige tijd kwamen echter enige soldaten, een 50 mensen voor zich uit drijvende. Aan de bevelvoerende officier vertelden de soldaten, dat ze deze mensen hadden gevonden in huizen, van waaruit geschoten was. Zij bezwoeren handenwringend niet geschoten te hebben. Na korte tijd werden alle ongelukkigen neergeschoten. Gelukkig vertrok eindelijk te 8 uur de trein, die ons wegvoerde uit deze poel van ellende en jammer. De trein reed zeer langzaam. Overal langs de weg passeerden we verwoeste dorpen; alles is vernield en verbrand. Even voor Luik is blijkbaar een spoorwegongeluk voorgekomen, althans langs de spoorbaan lagen twee treinen, waarvan de wagens geheel in elkaar waren geschoven.

Op het station te Luik stond met grote letters geschreven: "Neu Deutschland" en daarnaast getekend het portret van koning Albert, een halsdoek om en een Duitse pijp in de mond.

In Aken werden we liefderijk ontvangen en van eten en drinken voorzien. Daar we geen papieren hadden deden we onderzoek naar de Nederlandse consul, die daar echter niet was te vinden. We zijn toen naar het Herzogenrath gegaan, waar we van de korpscommandant een bewijs kregen, waarmee we ongehinderd naar Holland konden gaan.

Op mijn vraag, waarom ze de stad niet na de waarschuwing dat de stad vernield zou worden, hadden verlaten, verklaarde de heer D. dat een waarschuwing hem en blijkbaar velen met hem niet bekend was.

Berlijn, 29 augustus. Uit het westelijke hoofdkwartier wordt aan het Berliner Tageblatt geseind:

Te Leuven was maandag alles nog rustig. Onze colonnes en troepen waren uitgeladen, hadden kwartier betrokken in herbergen en huizen, en waren op vreedzame voet met de burgerij.

Dinsdagmiddag kwam bericht van de dreigende uitval uit Antwerpen. Onze troepen verlieten Leuven. Slechts weinig soldaten bleven in de stad achter. Het bataljon landstorm uit Neuss bleef het station beschermen, terwijl de commanderende generaal met een gedeelte van zijn staf zich naar het front spoedde.

Op dat ogenblik begon op verscheidene plaatsen in de stad een moorddadig vuur. Het andere gedeelte van de stad werd aangevallen. Vijf officieren werden door kogels getroffen en alle paarden van dat gedeelte van de staf werden neergeschoten.

Uit de koffiehuisen om de marktplaats heen werd uit hinderlagen van daken en van achter schoorstenen geschoten. Het vuur werd beantwoord.

Twee priesters, die, naar kon worden bewezen, munitie hadden uitgedeeld, werden bij het gedenkteken op de markt doodgeschoten.

Het straatgevecht nam onverwacht grote afmetingen aan. Duitse bagagecolonnes kwamen in de stad en werden in het gevecht gewikkeld. Onder andere schoot men uit een hinderlaag een transport benzine in brand. Alras was er op verschillende plaatsen van de stad brand ontstaan. Het straatgevecht duurde tot dinsdagavond voort. Woensdagmiddag was de stad, alsmede de noordelijke voorstad Herent op vele plaatsen in vlammen opgegaan.

De Duitse soldaten waren over de arglistige aanval zeer verbitterd. Men kan het voor zeker houden, dat onze landstroomsoldaten, die voor het merendeel huisvaders zijn, slechts in uiterste nood een zodanig vreselijke executie voltrekken.

Maastricht, 29 augustus. Van Duitse zijde zegt men dat de aanslag te Leuven zorgvuldig was voorbereid en werd ondersteund door Engelse militairen in burgerkleding, waarvan de uniformen zijn gevonden. Van Duitse officieren vernam ik dat de geestelijken de bewoners hebben wijsgemaakt dat de Fransen en Engelsen overwinningen hadden behaald en de Duitsers terugtrokken. Daarop begon de slachting, waarbij een compagnie landweer en een bagagetrein werden gedecimeerd. De militaire bevelhebber gelastte daarop de stad te ontruimen en in brand te steken. Slechts de kathedraal en het stadhuis zullen verschoond blijven.

Londen, 29 augustus. De Times komt in een hoofdartikel verontwaardigd op tegen het ruwe optreden der Duitsers in België, dat zijn toppunt heeft in de verwoesting van Leuven.

De Westminster Gazette, een zeer gematigd blad, schrijft: de verwoesting van Leuven is een schandelijke daad, die niet gerechtvaardigd kan worden met een beroep op militaire noodzakelijkheid. Geen dappere soldaten bedrijven dergelijke dingen, maar mensen, dol van angst voor eigen veiligheid.

Het is een noodzakelijkheid voor de Duitsers, hun verbindingslijnen te doen bezetten door het kleinst mogelijke aantal troepen en daarom moet de bevolking worden geterroriseerd. Deze wijze van optreden zal echter het tegengestelde uitwerken van hetgeen ermee bedoeld is. Het zal de bondgenoten tot volharding aansporen.

Baarle-Nassau, 29 augustus. 6 uur 's avonds. In aansluiting met mijn berichten over Leuven meld ik U nog het volgende: voortdurend komt uit het zuidwesten een geweldig en somber kanongebrom, soms zo hevig dat de hele heide schijnt te dreunen. Wellicht woedt er thans een verschrikkelijke slag bij Mechelen of wordt de stad verder verwoest. Met weemoed denk ik aan de Sint Romboutstoren en de beiaardconcerten van Jef de Nijn. De hele dag zijn van het grensstation Weelde massa's vluchtelingen Nederland ingetrokken. Ze komen van alle kanten, uit alle streken van België, velen komen uit Antwerpen en de steden daar rondom. De een-uur-trein bracht vandaag velen aan. De trein van half zes brengt een aantal priesters aan die vreselijke dingen beleefd hebben. Hun uiterlijk is diep neerslachtig. De Duitsers hebben hen uit Givet (onder Namen) verdreven, waar het land te vuur en te zwaard verwoest wordt. Uit Leuven zijn geen meerdere vluchtelingen aangekomen.

De terugtrekkende beweging van de Duitse troepen wordt voortgezet. De vijand heeft de streek, ten noorden van de lijn

Merchtem-Vilvoorde-Aarschot-Heist-op-den-Berg-Tremelo-Haacht ontruimd.

De provincie Antwerpen en een deel van Limburg zijn vrij van vijanden. De algemene toestand boezemt vertrouwen in.

De verwoesting van Leuven.

De heer H. W. Rutgers, directeur der waterleiding te Leuven, die zich thans met zijn vrouw en twee kinderen te Tiel bevindt, stond ons hedenmiddag een onderhoud toe, waarin hij het volgende verhaal van zijn wedervaren in de laatste dagen deed:

“De bezetting van Leuven had plaats 19 augustus, na de slagen van Diest en Tienen en nadat alle Duitse troepen, die daaraan deelnamen, door de stad waren getrokken. De bezetting geschiedde zonder enig incident; de burgemeester, enige schepenen en andere notabelen werden door de Duitsers als gijzelaars opgeëist. Er heerste een volkomen rust tot dinsdag 25 augustus. In de namiddag van die dag werden de in Leuven aanwezige troepen plotseling gealarmeerd, zoals later bleek om de Duitse legermacht bij te springen in de gevechten ten westen van Leuven en bij Mechelen, waar ze door de Belgische werd teruggedrongen. Dadelijk trokken de Duitsers Leuven uit en onmiddellijk begon men de goederen der Duitse officieren en soldaten op te laden. Om half acht ongeveer verliet het konvooi de stad. Een niet zeer sterke bezetting was te Leuven achtergelaten.

Bij het vertrek van het konvooi moet er volgens de Duitse lezing geschoten zijn door de Leuvense burgerij. “Mij”, zegde de heer R., “is dit niet bekend. Maar even voor achten hoorde ik op de Stationsstraat, waar ik woonde, een ontzettend lawaai. Ik snelde naar buiten en zag paarden zonder bestuurders met de

konvooi karren achter zich de straat doorhollen, botsende tegen elkander, tegen de lantaarnpalen, tegen de huizen. In de richting achter deze warboel, naar de stad toe dus, werd een hevige geweervuur onderhouden. Ik liep naar boven, waar mijn kinderen van tweeëneenhalf jaar en zes weken sliepen, en vluchtte met hen en mijn vrouw in de kelder onder ons huis. Spoedig voegden zich daar enkele kinderen van onze burens bij ons.

Om tien uur 's avonds waagde ik even een kijkje in mijn tuin te nemen, van waar ik zicht over de straat en de stad had. In de omgeving van het station en op de Grote Markt brandde het geweldig. En nog steeds een regen van kogels en een regen van vuur uit de lucht. Ik ben niet lang gebleven, maar zocht dadelijk weer het beschuttende keldergewelf op. Tegen 11 uur kwam een oude dienstmeid uit een achter ons gelegen herenhuis mijn hulp inroepen. De 56-jarige vrouw had twee tuinmuren moeten overklimmen. Het huis van haar meester stond in brand; alle kamers waren vol vuur en rook ... Wij waren onmachtig hulp te verlenen; ieder die buiten kwam, werd onmiddellijk gedood. Met moeite dwongen wij de dienstbode bij ons te blijven; haar meester van 86 jaar, diens zoon van 46 jaar en twee andere dienstboden zijn levend verbrand.

Nog anderen kwamen; tussen twaalf uur en half één waren wij met zijn dertien in de kelder.

De angst, die wij uitstonden, is onzegbaar. Het geloei der vlammen, het geknetter van niet onderbroken geweervuur, het was om er wanhopig van worden.

Om 2 uur werden alle ruiten bij ons ingeslagen en ons huis, dat evenals alle huizen op Duits bevel van boven tot beneden verlicht

moest zijn, werd doorzeefd van kogels, stellig om mogelijke vluchtelingen, die erin konden zijn, te doden of te verdrijven.

Om 4 uur 's morgens werd een huis naast ons in brand geschoten. De wind dreef de rook in de kelder en wilden wij niet stikken, dan moesten wij deze verlaten. In de straat viel nog schot op schot; we moesten ze echter over om in een stal achter een ook al verbrand herenhuis beschutting te vinden. Ongedeerd bereikten wij allen deze toevlucht. Daar troffen wij nog een dertigtal vluchtelingen, meest bewoners van de Stationsstraat, die voor en na hun eigendommen in de vlammen hadden zien opgaan of later zagen opgaan. Op het ogenblik, dat wij kwamen, stond een groot klooster, bewoond door uit Portugal verdreven paters en waar tal van Leuvense studenten gehuisvest waren, in lichterlaaie. In de naaste omgeving stonden vier grote huizen in brand, waaronder dat van advocaat Sterckmans en van de officier van gezondheid Vanbellingen, die op het ogenblik in Antwerpen is, maar wiens vrouw en kinderen te Leuven waren achtergebleven.

Zo wachtten wij de loop der gebeurtenissen af. Tegen 9 uur woensdaggemorgen werd de toestand in ons verblijf zo ernstig, dat de mannen beraadslaagden, wat we moesten doen. Overal, voor, achter, aan weerszijden van ons, vuur, vuur ... Plotseling werden we opgeschrikt door slagen van geweerkolven op de deuren; een Duits sergeant kwam onderzoeken, of en welke mensen er zich in de stal bevonden.

Na dit onderzoek, waarbij bleek dat zich geen Belgische soldaten onder ons bevonden, werden wij, zoals we waren, geleid naar het station, dat op ongeveer 5 minuten afstand lag. De weg voerde tussen ruïnes en over brandend hout heen. Op het Stationsplein was van de 20 cafés en hotels, die daar waren, geen stuk meer over.

Toen wij er kwamen, viel van een der grootste de voorgevel met donderend geweld op straat. Vóór het station had men een zorgvuldig onderhouden plantsoen. Nu zagen wij er tal van lijken van burgers liggen, met hun gelaat voorover in de bloemen. Dood en leven, in schrikkelijke tegenstelling! Vermoedelijk waren deze doden uit de straten der stad hierheen gevoerd.

Wij waren in het station met ongeveer 60 personen. Hier volgde een nauwkeurig onderzoek van de bescheiden, waarover wij beschikten en toen kregen we door de zorgen van een Duits officier, die ons uitermate beleefd en voorkomen behandelde, een plaats in de trein in een veewagen, waarin banken waren geplaatst. De gewone 20 wagens van die trein waren vol Duitse gewonden.

Vóór de trein vertrok, verzocht ik een officier verlof nog enkele bescheiden in mijn huis te mogen halen. Dit werd mij geweigerd; ik moest met deze trein mee, anders kon hij voor mijn leven, al was ik dan ook Hollander, niet instaan.

Uit de trein zagen wij heel de stad in brand. “Wat vandaag nog gebleven is, wordt morgen in brand en platgeschoten,” zei een officier.

Om tien uur zette de trein zich in beweging en over Tienen en Luik ging het naar Aken. Vlug ging het niet, ten eerste omdat er veel zwaargewonden vervoerd werden, maar ook omdat wij tal van treinen naar België passeerden, vol soldaten, en beladen met geschut en ander krijgsmateriaal. Wij zijn er zeker 15 voorbijgereden.

Onderweg werden de gewonden door de zorgen van het Rode Kruis volop van drinkwater en zwart brood voorzien.

Eindelijk werd 's nachts om 12 uur Aken bereikt. Het grote Stationsplein was door militairen afgezet, maar de trottoirs zagen zwart van het volk. Het Rode Kruis was met veel materiaal aanwezig. We hadden hier geen last van controle en daar het mij gelukt was enig papiergeld te redden, konden wij de kinderen en onszelf van het allernodigste voorzien. Onze kinderen waren in doeken en dekens gerold, mijn vrouw reisde in mijn overjas.

Mijn veertienjarig dienstmeisje laat in Leuven heel haar familie achter ...

De volgende morgen verschaftte de Nederlandse consul mij een paspoort, waarmee ik per elektrische tram Vaals en verder per autobus Maastricht bereikte.

Het gevecht in de Leuvense straten moet verschrikkelijk geweest zijn. Een Duitse soldaat, behorende tot de dinsdag achtergebleven bezetting, deelde mij mee, dat deze haar behoud te danken had aan het 73e regiment, dat juist op één der kritiekste momenten per spoor te Leuven aankwam en dadelijk de bezetting ter hulp snelde.

Aan het Handelsblad van Antwerpen werd omtrent de toestand te Mechelen vrijdagavond vandaar het volgende geschreven:

Wat hebben wij hier reeds angstige dagen beleefd!

Het is niet meer uit het fraai en vreedzaam Mechelen, dat wij schrijven, maar uit het treurend Mechelen, want onze stad schijnt als uitgestorven; niemand vertoont zich op straat en de weinige huisgezinnen die in de oude binnenstad zijn gebleven, zijn wenend of biddend in de kelders gevluht om aan het schrikkelijk vernielingswerk der houwitsers te ontsnappen.

De granaten hebben reeds de dood verwekt van vijf personen, twee in de Heembeemd, twee op de Veemarkt en een op de Wolmarkt. De vernielingen zijn schrikkelijk om te zien. Men kan zich geen denkbeeld maken van de kracht waarmee de muren werden doorboord, de daken weggemaaid en het sterkste ijzerwerk der vitrines vernield.

Na de slag die te Hofstade werd geleverd, werd de beschieting van onze stad door de Duitsers hernomen. Niet één straat is er te vinden of er werden door de bommen erge verwoestingen gepleegd.

De granaten vernielden ganse muren, verbrijzelden hele rijen vitrines en op de Grote Markt boorde een granaat zich de grond in vóór het nieuwe politiebureau, terwijl al de vensters door de scherven werden vernield.

Het bombardement hield op deze namiddag om 3 uur, en alsdan konden wij ons persoonlijk gaan overtuigen van de toestand. De vernielingen die werden teweeggebracht, waren droevig om te zien. Niet één straat of verschillende gebouwen hadden er te lijden en men trapt bijna gedurig op de glazen scherven de verbrijzelde vitrines.

Op het politiebureau is niemand meer te vinden, elkeen heeft de vlucht genomen, en de rovers van stiel, onder het Mechels gepeupel, hebben hiervan gebruik gemaakt, om zelfs tussen de bommenvlagen, in de magazijnen te dringen, waarvan de eigenaars gevlucht waren, en er zich meester te maken van allerlei koopwaren, zoals we deze avond in de Onze-Lieve-Vrouwstraat vaststelden.

Deze morgen had een detachement Duitse ruitserij op de Leuvense steenweg een deel der bevolking van deze steenweg, mannen en

vrouwen, gevangen genomen. Men deed deze lieden voorop stappen tot Hever (pomp) nabij Meerbeek waar zich het Duits regiment van ongeveer 10.000 man bevond. Men gaf de gevangenen eten en drinken. Deze lieden moesten dienen om voor de Duitse troepen te stappen, wanneer ze op de vijand rukten. Een dépêche kwam op de bovengemelde plaats toe, en onmiddellijk riep de Duitse officier tot de Mechelse gevangenen “Gaat allen terug naar Mechelen, wij gaan naar Leuven”.

De verlost lieden kwamen met hele troepen verheugd naar Mechelen teruggelopen, om hun lotgevallen te vertellen en dit was voor de weinige inwoners, die nog in de stad verblijven, een ware verlichting, want het vormde de hoop, dat de Duitsers aan de richting naar Mechelen hadden verzaakt, want de gevangenen moesten dienen om vóór de Duitse troepen te marcheren, wanneer deze naar Mechelen zouden oprukken, teneinde ze te bevrijden tegen het geschut der Belgische soldaten.

Sedert twee dagen was de Belgische vlag op de toren neergehaald. Heden vrijdagmiddag is een officier per automobiel uit Antwerpen naar Mechelen gekomen en heeft de vlag terug doen wapperen. Men beschouwt dit als een teken van geruststelling en de lieden die nog in Mechelen verblijven, hebben dus opnieuw moed geschept.

We hebben ons onmiddellijk naar de Grote Markt begeven, om de betekenis van dit sein te vernemen, doch aangezien wij op het stadhuis noch overheid noch politie aantreffen, kunnen wij aangaande dit punt niets verzekeren.

Men leeft dus de Mechelen op hoop, zonder bekrachtiging.

Leuven.

Dr. Sarolea, de correspondent van de Daily Chronicle, meldt, dat de heer Vandergeten, een redacteur de Antwerpse *Matin*, te Mechelen twee overheidspersonen uit Leuven gesproken heeft en volgens dezen is zowel het schone Leuvense stadhuis als de boekerij van de universiteit verwoest.

Een correspondent in België van de Daily Chronicle meldde vrijdag, dat de Duitse militaire overheid te Brussel, vóór de Duitse troepen die stad zouden verlaten, van Madaux, de hoofdredacteur van de *Etoile Belge*, het bekende Brusselse blad, geëist zou hebben, dat deze zijn blad zou vullen met nieuws van het Berlijnse bureau van Wolff. Madaux weigerde aan deze eis gevolg te geven, waarop de Duitsers, volgens het verhaal van de Daily Chronicle, de persen in de drukkerij der *Etoile* onbruikbaar gemaakt heb. Zij hebben toen in een andere drukkerij een vervalste editie van het Antwerpse blad *La Métropole* laten drukken.

Schending van het volkenrecht.

De Belgische commissie, belast met het onderzoek betreffende de schendingen van het volkenrecht en van de krijgswetten en gebruiken (bestaande uit zijne excellentie de heer Cooreman, minister van state, voorzitter; zijne excellentie graaf Goblet d'Alviella, minister van state, ondervoorzitter van de Belgische Eerste Kamer; de heer Ryckmans, senator; de heer Strauss, schepen der stad Antwerpen; de heer Van Cutsen, erevoorzitter van de rechtbank te Antwerpen, leden; de heren Ridder Ernst de Brunswyck, hoofd van het kabinet van Justitie; Orts, legatieraadsheer, secretarissen, heeft het volgende verslag uitgebracht aan de Belgische minister van Justitie:

“Het blijkt uit welbepaalde en overeenstemmende getuigenissen dat, over de hele streek van Aarschot, de Duitsers zich schuldig hebben gemaakt aan ware gruweldaden.

“Een groot gedeelte der bevolking was van angst op de vlucht gegaan. Op hun doortocht hebben de Duitse troepen de hoven, huizen en meubelen in brand gestoken, en met geweerschoten de weerloze burgers op de weg of bij hun veldarbeid gedood.

“Te Herselt benoorden van Aarschot werden 32 huizen in het dorp neergebrand; de molenaar en zijn zoon welke vluchtten, en ongeveer 21 andere personen, zijn gedood geworden, terwijl toch geen enkele Belgische soldatenmacht in het zicht was.

“De Duitse troepen zijn in Aarschot, een stad met 8000 inwoners, op woensdag 19 augustus, in de voormiddag binnengedrongen. Niet de geringste Belgische wapenmacht was nog aanwezig. Onmiddellijk na hun aankomst hebben de Duitsers verscheidene huizen in brand gestoken en in de Hamerstraat hebben ze vijf of zes burgers, welke zij dwongen uit hun woning te treden, neergeschoten. ‘s Avonds, onder voorwendsel dat een hoger Duits officier op de Grote Markt door de zoon van de burgemeester gedood was geworden of volgens een andere lezing onder voorwendsel dat door de burgemeester en zijn zoon een samenzwering zou zijn beraamd geworden tegen de opperbevelhebber, hebben de Duitsers al de mannen welke zich in Aarschot bevonden, in hechtenis genomen. Onmiddellijk werden er een vijftigtal op enige afstand van de stad gebracht, werden in reeksen van vier geschaard, en moesten vervolgens zich op hoop zetten voor de Duitsers, welke hen met geweerschoten of bajonetsteken hebben afgemaakt. Meer dan 40 werden op deze wijze vermoord.

“De Duitsers hebben de stad leeggeplunderd, uit de woningen wegvoerende al wat zij bemachtigen konden, de meubelen en brandkoffers openbrekend.

“De volgende dag hebben zij de burgers, welken de vorige dag waren aangehouden, in rangen van drie opgesteld; uit elke rang hebben zij een man op drie genomen, zij hebben deze mannen met de burgemeester van Aarschot, de Heer Tielemans, zijn zoon van vijftien en een half jaar, en zijn broer op ongeveer 100 m buiten de stad gebracht, en ze neergeschoten.

“Vervolgens hebben ze de andere inwoners van Aarschot gedwongen grachten te maken om hun slachtoffers te begraven. Gedurende drie dagen gingen ze voort met plunderen en branden. Ongeveer 150 inwoners van Aarschot moeten aldus omgebracht zijn geworden.

“Het grootste deel der stad werd geheel verwoest. Vijfmaal hebben de Duitsers gepoogd de hoofdkerk die ze geplunderd hadden in brand te steken.

“De ambulanciers van het Rode kruis, hoewel de armband dragend van het Rode Kruis werden niet ontzien. Een hunner verhaalt dat de Duitse troepen op hem schoten terwijl hij de gekwetsten opraapte, en voortgingen met schieten, hoewel hij zijn armband had getoond. Bovendien werd hij, de 19^e dezer, dienst doende in het hospitaal de ganse dag door bedreigd en gebrutaliseerd. Een Duits officier namelijk vatte hem bij het hoofd en drukte de loop van zijn revolver op zijn voorhoofd.

“Een brancardier, de zoon van de gemeenteontvanger, die nochtans het kenteken droeg van het Rode Kruis, werd op de avond van 19 dezer in de Gasthuisstraat, door de Duitsers gedood.

“Uit al de getuigenissen blijkt dat de burgerlijke bevolking van Aarschot in genen delen aan de vijandelijkheden heeft deelgenomen, dat geen enkel schot door haar werd gelost. Al de getuigen zijn het eens om te doen uitkomen hoe onwaarschijnlijk het is dat, zoals de Duitsers beweren, de zoon van de burgemeester, een kind van vijftien en een half jaar, en een buitengewoon stille natuur, op een Duits officier zou hebben geschoten in de avond van 19 augustus. Nog onwaarschijnlijker is de voorstelling der Duitsers volgens welke de burgemeester een complot zou hebben op touw gezet.

“Er dient opgemerkt te worden dat, indien een Duitse officier getroffen werd op de grote plaats, waarvan de getuigen echter onwetend zijn, hij door een verdwaalde kogel kan getroffen geweest zijn, vermits de Duitse soldaten op het ogenblik in de nevenstraten in het wilde aan het schieten waren om de bevolking te verschrikken.

“De burgemeester, een zeer kalm man, had trouwens herhaaldelijk al zijn medeburgers doen weten door plakbrieven en stroobiljetten, dat ingeval de Duitsers binnenvielen, ze zich onthouden moesten van elke vijandelijke daad. De plakbrieven hingen nog op de muren wanneer de Duitsers binnenrukten en werden hun getoond.

“De Duitse troepen, die langs de plaatsen trokken dezerzijds van Aarschot gelegen, begingen dezelfde wreedheden, ze vuurden op vluchtende burgers, plunderden hun woningen en brandden ze neer, zonder enige uitdaging.

“Te Rotselaar werden op die wijze ongeveer 15 huizen afgebrand. Een Duits officier, zich tot een inwoner wendend wiens huis in

brand stond, wilde deze laatste onder bedreiging met zijn revolver de bekentenis afdwingen, dat de brand door de Belgen was aangesticht. De man protesteerde echter en deed opmerken dat de Belgen de vorige dag reeds de streek hadden verlaten; waarop de officier antwoordde dat, ingeval de Duitsers er het vuur hebben aangestoken, het moest zijn dat de inwoners waarschijnlijk hadden geschoten. Dit werd door al de getuigen tegengesproken.

“Daar ook hebben de Duitse troepen alles geplunderd wat ze op hun weg vonden.

“Tot nu toe heeft de commissie geen inwoners kunnen onderhoren van Diest en Tienen, welke steden de 18^e en 19^e augustus 1914 werden bezet, en met welke alle verkeer verbroken werd.

“Maar een inwoner van Schaffen, een dorp in de buurt van Diest heeft verklaard dat dezelfde gruwelen bedreven werden in zijn dorp en de naburige plaatsen, Lummen en Molenstede. Heel de streek werd verwoest. De Duitse troepen hadden hun vernielingswerk begonnen op een uur afstand van Diest, langsheen de steenweg van Diest op Beringen. Naar Diest afzakkend brandden ze alles neer wat ze op hun weg ontmoetten, hoeven, huizen, meubelen. Te Schaffen gekomen, staken de Duitsers het dorp in brand, en vermoordden de enkele leden die zich nog in hun huizen of op de straat bevonden.

“De getuige geeft ons de namen en adressen op van 18 personen welke hij weet vermoord te zijn.

“Onder hen zouden zich bevinden:

“Vrouw Frans Luyckx, 45 jaar oud, met haar twaalfjarig dochttertje; deze werden in een sloot ontdekt en neergeschoten;

“Het negenjarig dochtertje van Jan Oeyen, dat werd neergeschoten;

“André Willem, 23 jaar oud, koster, die aan een boom vastgebonden en levend verbrand werd;

“Reynders Jozef, 40 jaar oud, gedood met zijn neefje van 10 jaar;

“Lodts, Gustave, 40 jaar oud en Marken Jan, ook ongeveer 40 jaar oud, waarschijnlijk levend begraven.

“De getuige verklaarde dat hij zelf deze twee laatsten ontgraven had en ze vervolgens op het kerkhof der gemeente begroef.

“Het dorp Retie bij Turnhout werd gedeeltelijk verwoest en beschoten de 22^e augustus, door 17 Duitse ruiters, die het dorp waren binnengevallen. Een meisje van 15 jaar werd door een gewerschot gedood.

“Nog afschuwelijker feiten, indien het nog afschuwelijker zijn kan, werden door de Duitse troepen gepleegd, tengevolge de nederlaag die het Belgische leger hen te Mechelen toebracht.

“De stad Leuven met zijn kunst en wetenschappelijke schatten werd niet gespaard. Nieuwe verslagen zullen eerlang worden toegestuurd”.